

MASTERAND: urbanist AVADANII M. ELENA
ANUL I

MODULUL: METABOLISM URBAN, STRUCTURA SI
COMPOZITIE URBANA

PROFESOR: Dr. Arh. Tiberiu Florescu

Subiect ales: • *Modalitati in care pot interactiona doua sau mai multe forme urbane*
(ex.: rețeaua de orase din cadrul jud. Neamț)

La nivel național, județul Neamț a înregistrat un declin economic foarte pronunțat în ultimii 10 ani, trecând din categoria județelor sărace în grupul celor foarte sărace. Orașele din cadrul județului, inclusiv reședința de județ Piatra Neamț se confruntă cu aceleași probleme care caracterizează județul și întreaga Regiune NE, clasată ca cea mai slab dezvoltată regiune din țară.

În județ, cu greu se poate vorbi despre o rețea de localități, deoarece acestea interacționează prea puțin sau deloc în anumite cazuri (ex: Girov – Tg. Neamț). În această lucrare se va încerca descrierea unor soluții teoretice care să ducă la stabilirea unor legături și relații între orașe, soluții puse deja în practică la nivel european.

Politici de dezvoltare spațială la nivel european – probleme legate de policentrism

Incurajat de ESDP (European Spatial Development Perspective) policentricitatea se dezvoltă acum ca un concept cheie în politicile de planificare teritorială. Conceptul de policentricitate înseamnă în principal crearea unor sinergii locale, până la cooperarea între orașe și regiuni. Ideea de policentricitate se leagă de alte idei politice ca dezvoltarea echilibrată a regiunilor (coeziune socială), competitivitatea între orașe și guvernare.

Noțiunea de policentricitate este relativ nouă și a apărut în anii 80 în literatura de specialitate chiar dacă studiile despre aceste forme urbane erau deja începute¹. Din punct de vedere istoric aceste forme noi de policentrism s-au manifestat pentru prima dată în Statele Unite: expansiunea spațială a orașelor dominante, New York City, Los Angeles, Chicago, și formarea megalopolisurilor de pe coasta de est.

Policentricitatea se opune monocentralității, în care serviciile și competența managementului teritorial este concentrat într-un singur centru. Policentricitatea se opune de asemenea și expansiunii urbane în care structura orașelor secundare este diluată într-un spațiu continuu nestructurat. Spre deosebire de aceste fenomene, policentricitatea promovează echilibrul rețelei urbane, atât pentru aria urbană cât și pentru periferie.

A. G. Champion² a stabilit o clasificare interesantă pentru policentricitate în ceea ce privește constituirea nodurilor rețelei policentrice la scară teritorială (numite Arii Funcționale Urbane și Arii Metropolitane).

¹ RICHARDSON, HW. în studiul *Monocentric versus polycentric models : the future of urban economics in regional science. Annals of Regional Science.* 1988, n 22 (vol. 2), a introdus noțiunea de model policentric, sprijinindu-se pe primele studii empirice asupra Statelor Unite.

² CHAMPION, AG. A changing demographic regime and evolving polycentric urban regions : consequences for the size, composition and distribution of city populations. *Urban Studies.* 2001, n 38 (vol. 4), p. 657-677.

El distinge 3 moduri de formare ale nodurilor rețelei policentrice:

- modul centrifug: o arie monocentrică la început din care se desprind centre secundare
- modul integrativ: o dezvoltare spațială a centrului principal care conduce la încorporarea celorlalte mici centre și astfel la formarea unei arii urbane mai puternice
- modul fuzionar: mai multe centre își creează propria lor arie de atracție care în final fuzionează formând o singură arie urbană.

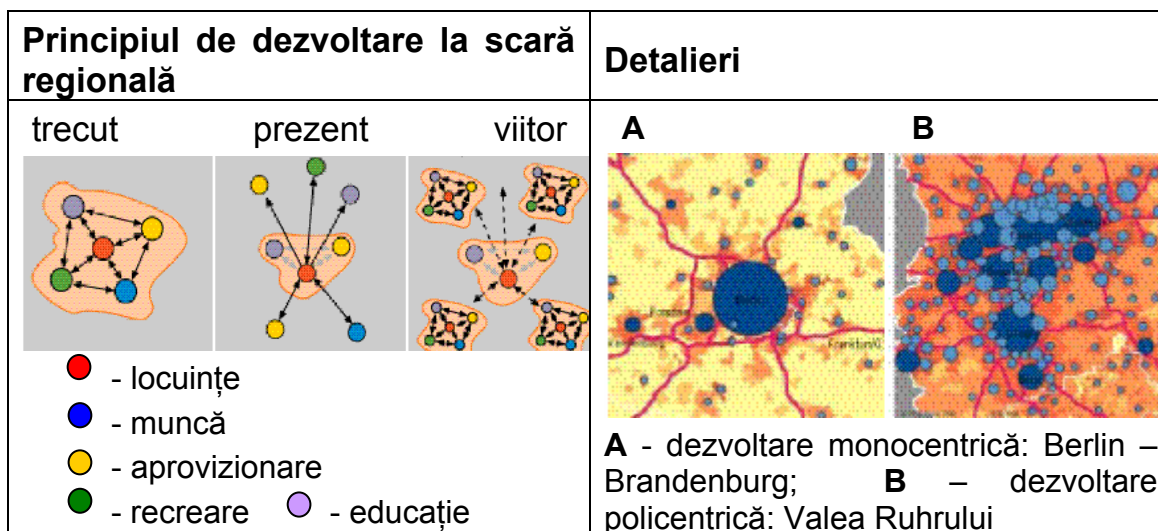

Fig. 1 – Faze de apariție a rețelelor policentrice în Germania (Sursa: National Report - Germany, Habitat II (1996), citat din: *Spatial Monitoring of the Federal Research Institute for Regional Geography And Regional Planning*)

În raport cu alte exemple, aceste trei moduri de formare a nodurilor rețelei policentrice pot fi fazele successive ale unui singur proces, dinamica acestor faze fiind dată de locuire, locuri de muncă, educație, aprovizionare și recreere (Fig. 1)

În ceea ce privește relațiile între centre, Champion remarcă că fiind posibile toate gradele între două extreme. Centrul poate avea o oarecare independență (toate centrele au același profil sau fiecare are minimum de funcțiuni necesare) sau, din contra, sunt într-o puternică interdependentă, din cauza specializării diferite.

Policentricitatea în viziunea lui Champion se manifestă la 2 nivele principale de organizare geografică: la scară intra-urbană (sau în cadrul aglomerațiilor urbane) și la scară inter-urbană (sau între ariile urbane).

Studiul ESPON 1.1.1. *“Potentials for polycentric development în Europe”* detaliază și mai mult această organizare geografică ajungând la 4 niveluri principale:

- nivelul macro: la scară europeană, modelul constituie o alternativă la “Pentagonala” Londra-Paris-Milano-München-Hamburg, care deține 14% din aria UE, 32% din populație și concentrează 42% din PIB.
- nivelul mezo: la scară regională, în care două sau mai multe orașe sunt complementare oferind locuitorilor și companiilor din ariile comune acces la funcțiuni urbane care normal nu pot să apară decât în cazul unui oraș de rang superior.
- nivelul micro: la scară intra-regională în care complementaritățile de funcțiuni urbane și economice sunt întărite de gruparea de localități.
- nivelul orasului: la scară intra-urbană, în care structura policentrică este caracterizată de prezența mai multor grupări de așezări, care se disting clar una de alta și care se întind de-a lungul ariei considerate.

Se poate vorbi despre policentricitate în două situații diferite. Din perspectiva continentală sau națională, policentricitatea intervine când sistemul este caracterizat de câteva orașe la nivele diferite, în loc să fie dominate de un singur oraș. La acest nivel politicile stimulează dezvoltarea orașelor și regiunilor *“outside the core”*.

La nivel regional sau local, policentricitatea apare când două sau mai multe orașe au funcțiuni care se completează reciproc sau chiar mai mult, și dacă orașele cooperează astfel încât să funcționeze ca un oraș mai mare. La acest nivel, politicile stimulează divizionarea pe funcțiuni a muncii, a fluxurilor și a nivelului de cooperare între orașele vecine.

Cele doua situatii se leaga intre ele atunci cand integrarea policentrica la nivel regional contribuie la contrabalansarea centrului national dominant.

Policentricitatea se bazeaza pe doua aspecte complementare:

- morfologia (numar orașe, ierarhie, distribuție) și
- relația între centrele urbane (rețeaua de fluxuri și cooperari).

O condiție a policentricității este așezarea orașelor în proximitate unul față de altul. Totuși, proximitatea morfologica nu este o garanție a cooperării, dar asigură orașelor o mai buna posibilitate de integrare funcțională. Orașele cu arii mari de extindere a călătoriilor casă-servicii au un potențial mai mare de dezvoltare a policentricității.

Gradul de policentricitate a sistemelor naționale s-a structurat pe următoarele criterii³:

- marimea, ca distribuție echilibrată și ca marime a rețelei de localități, fără o dominantă a unui mare oraș
- localizarea, distribuția uniformă pe teritoriu
- conectivitatea, buna accesibilitate a nivelelor inferioare ale AFU comparativ cu centrul principal.

Policentricitate nu este un scop în sine, ci un mijloc de a atinge obiective politice precum competitivitatea economica, echitatea sociala și dezvoltarea susținută, astfel indexul de policentricitate se confruntă cu indicatori pentru acești trei factori.

Reteaua de localitati a judetului Neamt – o analiză de ansamblu

Distribuția oraselor in judet, precum și a populației face ca teritoriul să apară cu un potențial scăzut din punct de vedere al realizării unei rețele policentrice de așezari umane și de activități. La o suprafață de 5896 kmp, celor 5 localități urbane le revine o suprafață de polarizare exagerat de mare, ceea ce conduce spre o imagine a rețelei urbane a judetului de *“centre insulare în mijlocul unor arii rurale slab populate”*.

O altă problemă importantă a judetului o reprezintă declinul orașelor mici și mijlocii (Roman, Bicaz, Tg. Neamt și Roznov), care tind sau sunt deja excluse din procesul de creștere economică, nemaifiind capabile să-și îndeplinească funcțiunile lor urbane, evoluția lor fiind condiționată de corelarea restructurării industriei cu dezvoltarea sectorului terțiar.

Caracterizată printr-un grad scăzut de urbanizare (doar 37,7% din populație trăiește în mediul urban), rețeaua de localități a județului are ca principal centru polarizator municipiul Piatra Neamt. Pol regional important în zona de nord-est a României, acesta are potențial pentru a-și constitui o zonă periurbană.

În privința rețelei de transport, judetul Neamt prezintă o densitate mică a rețelei rutiere și feroviare, raportată atât la suprafață cât și la mia de locuitori. De asemenea judetul este clasat în cea mai slabă categorie în privința conectivității la terminalele de transport (>120 min), la o distanță mare față de un aeroport internațional și cu o arie mică de acoperire a rețelei rutiere și feroviare. În privința accesibilității zilnice și a accesibilității potențiale rutiere, judetul este mult sub media națională, datorită dimensiunilor geomorfologice și a densității și calității rețelei de transport.

Din punct de vedere socio-economic judetul prezintă o serioasă rămânere în urmă față de restul României, fiind marcat de dependența sa de agricultură. În privința investițiilor straine, judetul a reușit să atragă foarte puține investiții, fapt ce a avut un efect negativ asupra pieței muncii.

În concluzie, judetul Neamt este clasat în categoria județelor foarte sărace, **cauza principală a declinului fiind accesibilitatea redusă a județului la marile fluxuri economice, reflectată în lipsa de atractivitate pentru investitori**. O mai bună accesibilitate conduce spre o dezvoltare policentrică, prin crearea unei trame naționale de interconectare funcțională a regiunilor. Sustinerea dezvoltării unui sistem policentric conduce spre creșterea competitivității: activități economice competitive, servicii aferente, forța de muncă, accesibilitatea fizică și a informației, calitatea generală e vieții, o relație echilibrată cu mediul rural.

Dezvoltarea rețelei de localitati a judetului Neamt

Dupa cum am mai spus, la nivel local, policentricitatea apare când doua sau mai multe orașe au funcțiuni care se completează reciproc sau chiar mai mult, și dacă orașele

³ ESPON, Raport final 1.1.1.1. - Potentials for polycentric development in Europe, mai 2005

coopereaza astfel încat sa funcționeze ca un oraș mai mare. La acest nivel, politicile stimulează divizionarea pe funcțiuni a muncii, a fluxurilor și a nivelului de cooperare între orașele vecine.

În acest moment la nivelul județului se pot observa foarte puține relații și interacțiuni între localitățile urbane. Cele mai evidente sunt cele ce țin de funcțiunea administrativă, municipiul Piatra Neamț fiind declarat reședința de județ și de regiune, și deci centru administrativ al județului Neamț și al Regiunii NE. Astfel, locuitorii din celelalte orașe sunt nevoiți să vină la centru pentru a-și rezolva problemele administrative sau cele de ordin juridic, singurul tribunal și judecătoria din județ aflându-se tot în Piatra Neamț.

De asemenea în municipiul Piatra Neamț își au locul de muncă o parte din locuitorii activi ai orașului Bicăz și cea mai mare parte din locuitorii Roznovului, intrat destul de recent în categoria localităților urbane. Astfel, transportul în comun este dezvoltat între aceste localități și municipiul Piatra Neamț, se pleacă la un interval de 15 min în și dinpre Roznov și la 30 min dispre Bicăz.

Acestea sunt interacțiunile principale la nivelul județului între localitățile urbane existente.

Pentru ca în județ să existe o dezvoltare policentrică trebuie încurajate o serie de alte relații și legături și să se încerce o specializare funcțională diferită a fiecărui oraș în parte, astfel încat ele să se completeze reciproc și împreună să funcționeze ca un oraș de rang superior. Această ipoteză este prezentată schematic în figura 2.

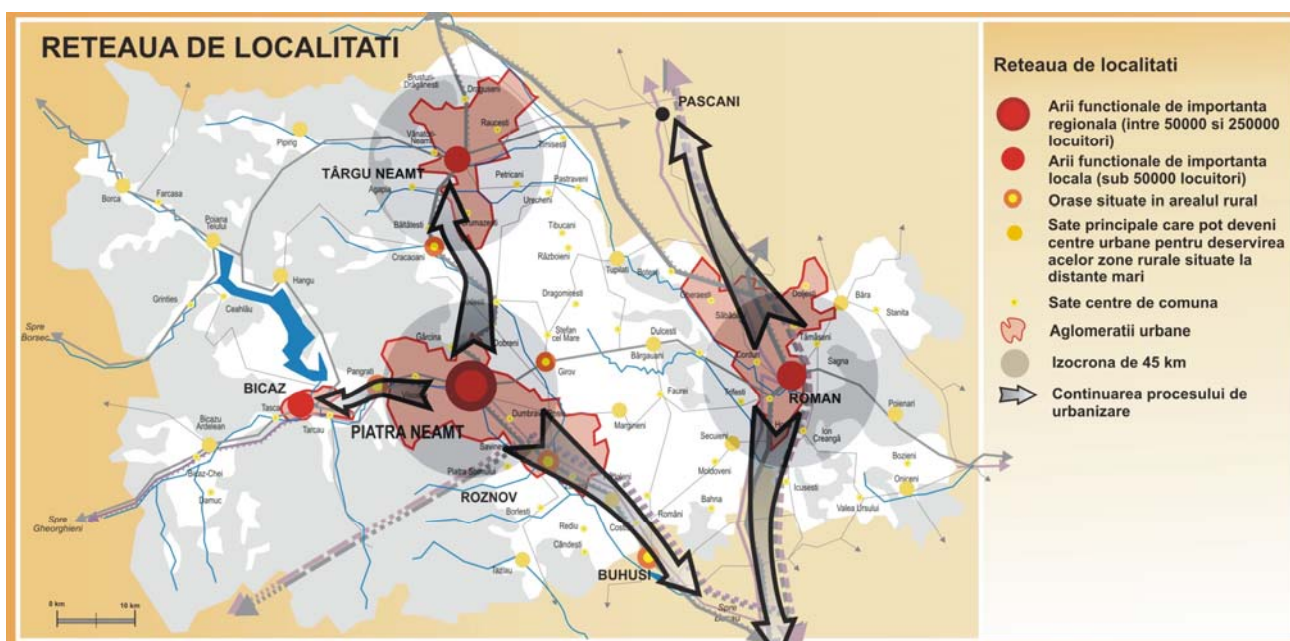

Fig. 2 – Dezvoltarea rețelei de localități a Județului Neamț (Lucrare de diplomă Avadanii Elena - *Implicațiile unei noi legături transcarpatice în dezvoltarea Regiunii NE și a județului Neamț*)

Îmbunătățirea accesibilității este o condiție de bază a apariției și dezvoltării unui număr crescut de sisteme policentrice urbane, accesibilitatea multimodală a Zonelor Urbane Funcționale (FUA) fiind determinată de localizarea geografică în primul rând și în al doilea rând este determinată de mărimea localității. Accesul la serviciile de interes general este condiționat de dezvoltarea infrastructurii și a serviciilor de transport existente care generează și competitivitatea teritoriilor.

Astfel, pentru ca orașele din județul Neamț să formeze o rețea policentrică și echilibrată, care să ajute la dezvoltarea lor economică și socială, este nevoie în primul rând de modernizarea și dezvoltarea infrastructurii de transport.

Dezvoltarea unei rețele de localități policentrice și echilibrate trebuie să se bazeze pe consolidarea fiecărui centru urban existent în acord cu rolul și poziția ierarhică deținută. Conform principiilor și criteriilor europene (ESPON) ierarhizarea are în vedere 7 criterii referitoare la satisfacerea unor funcții obligatorii: demografică, industrială, turistică, de transport, de educație, administrativă și decizională. Funcțiunile se definesc prin indicatori pentru care s-au stabilit praguri valorice, în funcție de nivelul ierarhic al polului urban. În

județul Neamț singura localitate urbană care intră în acest clasament este municipiul Piatra Neamț, dar care îndeplinește doar 2 criterii, demografic și administrativ.

Astfel, se propune dezvoltarea unor funcțiuni specifice pentru fiecare localitate urbană. Piatra Neamț își va consolida funcțiunea administrativă, dar își va dezvolta și funcțiunea turistică atât la nivel local cât și regional, devenind stațiune turistică pentru sporturile de iarnă (în prezent strategia orașului este în acest sens, construindu-se deja o parte de schi, telescaun și telecabina pe versantul Muntelui Cozla). Întreaga zonă se va dezvolta ca o Arie Funcțională Urbană de importanță regională, incluzând și orașele Bicăz și Roznov, care vor deveni surse de forță de muncă pentru centru.

Municipiul Roman își va dezvolta funcțiunea industrială și de transport, devenind nod intermodal de importanță locală. De asemenea în orașul Târgu Neamț se va dezvolta în principal industria manufacturieră, ambele orașe reușind să formeze o Arie Funcțională Urbană de importanță locală împreună cu zonele rurale adiacente.

Revitalizarea zonei profund rurale din județ va depinde de dezvoltarea unor centre rurale cu rol intercomunal pentru asigurarea serviciilor teritoriale. Accesarea fondurilor structurale pentru ridicarea nivelului de dotare – echipare, dar și pentru dezvoltarea economică a acestora poate consolida rolul lor polarizator și de “motor economic” al arealului de influență.

Abia acum orașele vor coopera între ele și vor crea relații și interacțiuni stabile care să conducă la o dezvoltare economică și socială a întregii zone de influență.

Nota: Eseul se bazează pe Lucrarea de Licență realizată de subsemnata în 2007 “Accesibilitatea ca premisă a dezvoltării policentrice – Studiu de caz Regiunea Nord-Est” și pe Lucrarea de Diplomă cu titlul “Implicațiile unei noi legături transcarpatice în dezvoltarea Regiunii NE și a județului Neamț”